

De dichteres Marieke van Leeuwen en haar begeleider op contrabas Nick McGuire stegen met hun expressieve optreden op de uitreiking van de Plantage Poëzieprijs 2017 ver uit boven het gewone 'gedichten voorlezen'. Marieke won de prijs zelf in 1998. Met het thema 'Muziek' als uitgangspunt wordt de uitreiking ook dit jaar weer een heel bijzonder dichtersfestijn.

IN DIT BULLETIN

Activiteiten najaar

De **Plantage Poëzie Prijs-uitreiking** (blz. 1-2), met aandacht voor kunstenaar **Wendelien Schönfeld** (blz. 2). Er wordt weer gewandeld: de **Monumentale bomenwandeling** met Jet van Bortel (blz. 3). Nikitov staat voor **Jiddische liederen in een eigentijds jasje**; een interview met Niki Jacobs (blz. 4).

Artikelen

Mary Verberne is overleden, een begrip in de buurt, Ester Wouthuysen vertelt namens het Bestuur wat zij voor de Vereniging en de Plantage heeft betekend (blz. 3). Sophie Heyligers behandelt opnieuw een jonge Plantage-kunstenaar: **Flavia Faas**, een veelzijdig muziekmaakster (blz. 5); het **Plantage-gedicht** is van Herman de Coninck en de **Observaties** van Joke van der Wey (blz. 6).

En verder

Aankondigingen najaar/winter (blz. 5); met de SOOP-lezing van René Mentink over het **Kon. Instituut voor de Tropen**.

Plantage Poëzie Prijs 2018

*De Tangosalon, Plantage Muidergracht 155, Amsterdam
Zaterdag 15 september; aanvang 15.00 uur
Toegang gratis, ook voor introducés*

Op zaterdag 15 september vindt alweer de 27ste uitreiking plaats van de Plantage Poëzie Prijs. Met dit jaar als thema *Muziek* belooft het een spetterend feest te worden, vol voordracht, muziek, zang, dans en drank. Uit heel Nederland en Vlaanderen zijn gedichten ingestuurd: over trompetten en trombones, over zangzang en zingzang, melodieuze poëzie en gedichten die lekker vals klinken. De jury, bestaande uit Job Degenaar, Cees van Ede en Monica Boschman, kiest uit die klankberg de drie beste gedichten en maakt in de Tangosalon bekend wie van de drie genomineerden met de Plantage Poëzieprijs 2018 aan de haal gaat. De winnaar krijgt niet alleen alle eer en blijvend applaus, maar ook een kunstwerk van beeldend kunstenaar en buurtbewoonster Wendelien Schönfeld. De presentatie is in handen van Cees van Ede en Jos van Hest.

Het kunstwerk bij de Plantage Poëzieprijs 2018

De houtsneden van Wendelien Schönfeld

Joke van der Wey

Wendelien Schönfeld fietst met grote regelmaat van haar woonboot aan de Nieuwe Prinsengracht naar haar atelier op het Windroosplein en komt dan door de Plantage. De houtsneden die zullen toevallen aan de winnaar van de Plantage Poëzieprijs zijn dan ook gebaseerd op een impressie van onze buurt.

Wendelien heeft haar sporen als kunstenaar ruimschoots verdiend en had tentoonstellingen in binnen- en buitenland. In 2012 was haar werk te zien in het Rembrandthuis en in oktober kunnen we haar houtsneden gaan bekijken in de Amstelkerk. Haar opleiding kreeg ze aan de oude Rijksacademie waar ze allerlei technieken leerde. 'Toch had ik meteen een voorkeur voor grafiek, etsen en stempelen en dan kom je bij de houtsneden terecht.' Dat bleek de juiste richting. 'Toen ik dertig werd kreeg ik een goeie pers, en vanaf die tijd ben ik voornamelijk met houtsneden bezig.'

Sinds een jaar of tien maakt ze daarnaast houten beeldjes, veelal van mensen, ook heel aansprekend. In de lastige techniek van de veelkleurige houtsneden is ze zo langzamerhand gepokt en gemazeld. Wendelien legt me uit hoe het gaat, het lijkt wel wat op de linoleumsneden die ik vroeger op school maakte. 'Het begint met een tekening die wordt uitgesneden in fineer van vruchtbomenhout. Van die uitsnede worden zoveel natte drukken gemaakt als er kleuren zijn voorzien. Die natte drukken worden overgezet op nog maagdelijke planken, en elk van die planken wordt vervolgens voor zijn eigen kleur gesneden. Daarna gaat het papier zoveel keren door de pers als er met kleur ingeïnkte planken zijn. Doordat de kleuren transparant zijn, kunnen zij, over elkaar heen, een mengkleur geven.' Iedereen die als kleuter *De Kladderkatjes* heeft gelezen, kent het principe: blauw en rood wordt paars en geel en blauw wordt groen. De kunst is om alles mooi op elkaar en helder van lijn te krijgen.

En ja, Wendelien heeft ook wel iets met poëzie. Ze is geabonneerd op een online poëziedienst waarbij je elke ochtend een gedicht in je mailbox krijgt en nu ligt bijvoorbeeld het bundeltje van Nicolaas Matsier op het nachtkastje (of ergens anders). Op atelierbezoek mag ik alvast een blik werpen op de Plantage-houtsneden voor de winnaar. Hoe jammer dat mijn dichtwerk beperkt blijft tot Sinterklaas, want wat zou ik deze prijs graag in de wacht slepen!

De foto's komen uit het boek: Wendelien Schönfeld, Hôtel Turgot. Houtsneden en schetsen. De Weideblik, Varik, 2010.

25 jaar Plantage Poëzie Prijs

De tijd is bijna stilgezet is de titel van een prachtuitgave van de Vereniging met daarin alle winnende gedichten van de afgelopen 25 jaar, samen met de kunstwerken die de winnaars elk jaar in ontvangst mochten nemen. Grafisch vormgeefster Lies Ros maakte er een schitterende bundel van. Verkrijgbaar tijdens de uitreiking van de Plantage Poëzie Prijs op 15 september of bestellen per mail:

info@vriendenvandeplantage.nl

Prijs: € 12,50; voor leden slechts € 9,50.

In memoriam Mary Verberne

Bestuur VVvdP-Ester Wouthuysen

We willen niet geloven dat Mary niet meer onder ons is. In gedachten zal ze dat zonder mankeren blijven, om vele redenen. Ze was een

steun en kracht voor velen in en rond de Plantage, constant en vaak in stilte. In de eerste plaats voor haar gezin en de zich uitbreidende kleinkinderschare.

Voor de Vereniging Vrienden van de Plantage zijn haar betrokkenheid en loyaliteit vanaf de oprichting groot geweest. Jarenlang heeft ze als penningmeester ons bestuur versterkt en zorgde ze ervoor dat de financiële administratie goed op orde kwam. Dat was voor haar een erezaak, want het gaat tenslotte om lidmaatschapsgeld dat naar behoren beheerd moet worden. Hierin herkennen

we Mary en haar feilloze morele kompas, een van haar wezenskenmerken, waarvan ze ook op zoveel andere gebieden blijk heeft gegeven.

Samen met haar man Paul – die later de taak van secretaris van de Vrienden van de Plantage gewetensvol en vol humor heeft vervuld – stond ze altijd klaar om Café Eik en Linde voor onze culturele activiteiten ter beschikking te stellen en dan zelf de bardienst op zich te nemen. Ze deed dat met de vanzelfsprekendheid die een stille kracht eigen is. Daarvoor kunnen we haar niet genoeg bedanken. Stil was Mary overigens allerminst. Zeker als ze ergens onrecht ontwaarde, kon ze haar mening stevig en onverschrokken ventileren. Zo hebben we Mary gekend en gewaardeerd.

Voor zichzelf legde ze de lat hoog. Ze

Al jaren hangt deze foto met Paul en Mary hoog aan de muur van Café Eik en Linde.

had een enorm arbeidsethos. Klagen en zeuren waren haar vreemd. Liever een grap. Mogelijk stonden flinkheid en stoerheid haar wel eens in de weg om langer bij zichzelf stil te staan...

In weerwil van haar slopende ziekte liet haar gevoel voor humor haar zelfs in de laatste weken van haar leven niet in de steek.

Mary laat niet alleen voor haar naasten dierbare herinneringen en een grote leegte achter.

Monumentale bomenwandeling

Uw gids is Jet van Boxtel

Zaterdag 29 september 2018,

13.30-ca 16.30 uur

Verzamelpunt: Amstelveld (tram 4, halte Utrechtsestraat, Prinsengracht) bij het terras van Brasserie NEL. Er zijn 2 tramritten opgenomen in de route (OV-kaart!) en 1 pauze; de afstand is ca 5 km. Er is plaats voor 20 deelnemers.

Het gebeurde ruim dertig jaar geleden.

Jet van Boxtel, vijf jaar eerder vanuit Brabant naar Amsterdam gekomen, was op ziekenbezoek geweest in het Wilhelmina Gasthuis en wandelde terug naar haar huis in de Watergraafsmeer. 'De zon ging onder, ik liep daar door de straten, langs de grachten, door de parken en op dat moment werd ik verliefd, tot tranen toe verliefd op deze stad.'

Een bijzonder aspect van haar geliefde stad vormt voor Jet als boerendochter het rijke bomenbezit. 'In de 16e eeuw was Amsterdam de eerste stad ter wereld waar op systematische wijze bomen werden aangeplant', vertelt zij. 'Dat gebeurde volgens een vast stramien op twee Amsterdamse roedes (= 7,36 meter) afstand van elkaar. Reizigers verbaasden zich daardoor over het groene aanzien van Amsterdam, want de openbare ruimte in andere steden was toen grotendeels boomloos. Ook nu nog is Amsterdam de stad met de meeste bomen ter wereld. Op elke twee inwoners staat hier een boom, een verhouding die in Parijs bijvoorbeeld op 1:22 ligt.'

Deze speciale Vrienden-wandeling, met

twee korte tramritten en een pauze, voert dwars door de binnenstad langs iepen, platanen, lindes, olijven en vleugelnoten, allemaal minimaal 100 jaar oud. Maar we zien ook 'het Zagertje', de Christus platanen, de scheefste bomen van Amsterdam en nog veel meer. Onderweg vertelt Jet van Boxtel bijzondere verhalen, mythes en feiten over de bomen. Jet eindigt bij de bomen in de Plantage, te weten Eik en Linde, om daar nog een boompje op te zetten over bomen.

(Bekijk Jets wandelingen op: www.wandelingenamsterdam.nl.)

Van Naomi Shemer tot Amy Winehouse Nikitov, Jiddische liedjes toen en nu

Café Eik en Linde, Plantage Middenlaan 22
Zondagmiddag 7 oktober, aanvang 15.00 uur

Foto: Anne van Zandwijk

Edith de Leeuw

Zangeres Niki Jacobs en accordeonist/pianist Pieter Jan Cramer presenteren de traditie van Jiddische liedjes in een eigentijds jasje.

Als 14-jarige was Niki Jacobs al gefascineerd door de gigantische verzameling wereldmuziek van haar vader. Een van de mooiste liedjes vond ze *Yerushalayim shel zahav* (Jeruzalem van goud) van de Israëlische zangeres Naomi Shemer, zó wilde ze ook zingen. Ze speelde al gitaar en begon te oefenen. Alleen sprak ze geen Hebreeuws en dat maakte het moeilijk. Tussen de platen van haar vader vond ze echter ook Jiddische muziek. Dat voelde vertrouwder en dat begreep ze ook beter, het klonk een beetje als Duits.

De jonge Niki ging op onderzoek uit en ontdekte dat veel Hebreeuwse liedjes, zoals *Donna Donna*, origineel in het Jiddisch geschreven waren. Ze verdiepte zich in de Jiddische cultuur en begon voorzichtig – fonetisch opgeschreven – originele teksten te zingen. Tot haar verbazing begon haar opa haar te corrigeren: 'Zo zeg je dat niet!' Pas toen begreep ze dat haar opa vroeger thuis Jiddisch had gesproken.

Op het conservatorium waar ze ging studeren was wereldmuziek geen officiële richting en ze vertrok naar Amerika. Ze bestudeerde er de traditionele Oost-Europese muziek uit de periode 1850-1950 en maakte samen met een aantal geestverwanten twee prachtige CD's: *Nikitov* en *Wanderlust* (luister

naar <https://www.youtube.com/watch?v=T6-Oagvyypk>).

In Amerika begon ze ook zelf in het Jiddisch te schrijven, ze wilde de taal en de muziek tot leven brengen: 'we leven niet meer in een sjetel, en hoe mooi de oorspronkelijke liedjes ook zijn, het Jiddisch is meer dan alleen historie en nostalgie'. Op de in New York uitgebrachte EP *Witness* zong ze haar eerste eigen nummers en in 2011 verscheen de CD *Anno 1999* waarvan de meeste nummers door Niki Jacobs geschreven zijn. Op deze CD stond ook een experiment: Dolly Parton's *Jolene* in het Jiddisch. Dit was het begin van een nieuwe zoektocht. Niki Jacobs vroeg zich af hoe het gegaan zou zijn als er geen Tweede Wereldoorlog was geweest. Zou er dan nu nog steeds Jiddisch hebben geklonken in de straten van Amsterdam, Rotterdam, en Groningen? Zou je dan op een mooie zomeravond in 2018 door de open ramen zomaar een flard van Dzijolien hebben kunnen horen?

Met het album *Mameloshn* (moedertaal) probeerde ze de drempel naar het Jiddisch te verlagen door pophits in een Jiddisch jasje te steken. Eerst is er verwondering: de melodie klinkt bekend maar de tekst niet. Dan volgt de herkenning, en juist daarvoor wordt het Jiddisch opeens veel begrijpelijker. Probeer u het zelf maar uit: <https://www.youtube.com/watch?v=LBJtFGdAYA>. Nadat ze in 2017 samen met Pieter Jan Cramer, met wie ze ook optrad op 7 oktober, de EP *Treyst* (Troost) maakte, werd het tijd voor iets nieuws. Niki Jacobs bereidt op dit moment een tournee voor met vooral covers van Engelstalige joodse artiesten. Onder de afstammelingen van Joodse immigranten zitten veel popiconen: Leonard Cohen, Paul Simon, Billy Joel, Amy Wine-

Foto: Mariëtte Vlaar

Niki Jacobs en Pieter Jan Cramer

house. Gefascineerd luisterde Niki naar hun muziek en vaak dacht ze: 'dit nummer zou je nooit geschreven hebben als je in je jeugd niet ieder jaar het Kol Nidrei had gehoord'. Vlagen liturgische Joodse muziek echoën soms na in bekende popliedjes. Niki's nieuwe programma is nog volop in ontwikkeling, maar het zullen zeker geen gewone covers worden, eerder 'vertalingen' op basis van de traditie. De première is op 8 maart 2019 in het Concertgebouw, maar misschien krijgt u op 7 oktober al wel een voorproefje!

Jonge kunstenaars uit de Plantage: **Flavia Faas**

Foto: Ellis Faas

Sophie Heyligers introduceerde in mei kunstenaar Tessel Brühl, nu is muzikant Flavia Faas aan de beurt. Allebei leerlingen van Shon Kranen en geen van beiden makkelijk in een hokje te plaatsen.

Sophie Heyligers

Op haar linker elleboog prijkt een spectaculaire tatoeage van een octopus-achtig zeedier, een eigen ontwerp dat de veelzijdigheid van Flavia Faas (30) pakkend illustreert. Zij heeft zich ontwikkeld tot een kunstenaar die niet gemakkelijk in een hokje te plaatsen valt; ze werkt onder andere als muzikant (zang, basgitaar en piano), danseres (ze volgde een dansopleiding in Berlijn) en componist. Zelf benoemt ze haar werk als 'muziek en andere beweging', omdat het 'uiteindelijk allemaal neerkomt op vormen van beweging'.

Net als Tessel Brühl maakt Flavia deel uit van het Questions Collective, een vijfkoppig collectief dat theatrale installaties op locatie maakt. Daarnaast gaf zij afgelopen jaar muziekles aan kinderen in Noord.

Deze zomer stond Flavia samen met documentaire fotograaf Jan Dirk van den Burg op de Parade met *Zie je niet vaak, uw favoriete fotoshow*, een flitsende voorstelling waarin de oubollige diashow naar een nieuwe dimensie werd getild. Flavia omlijstte een bloemlezing van Jan Dirk's fotografisch werk met muziek en showballet. Zelf omschreef zij het als 'een ontregelend muzikaal fotospektakel, waarna uw blik op de mensheid nooit meer hetzelfde zal zijn'. Zowel *De Volkskrant* als *Theaterkrant* gaven de voorstelling drie sterren. Op 2 november gaat een avondvullende versie van de show in première in Sexyland.

Momenteel werkt het Questions Collective aan een voorstelling

voor het festival *Art in Odd Places* in New York. In deze performance op locatie neemt het gezelschap de manier op de hak waarop kunstenaars zich ervoor lenen om gentrificatie op gang te helpen brengen. Met make-up tools op schaal (enorme kwasten, mega-mascara, een reusachtige poederdons, gigantische harsstrips) ondergaat de stad een grondige cosmetische behandeling: de stoep krijgt een harsbeurt om het gras tussen de voegen te verwijderen, de straat krijgt een dikke laag foundation... Zodra de ingreep succesvol is gebleken (de buurt is opgeknapt, de huizenprijzen zijn gestegen), worden de kunstenaars verwijderd met behulp van remover. Om dit project financieel mogelijk te maken is op dit moment een crowdfundingcampagne gaan-

Foto: Erik van 't Hof

Flavia en Jan Dirk van den Burg op De Parade in Den Haag.

de op www.voordekunst.nl (of kijk op www.flaviafaas.net).

Flavia is actief in de Plantage, ze had een studio in Plantage Dok, waar ze nog regelmatig komt om muziek te maken (te beluisteren op www.mixcloud.com/MeduseMagiQ/). Over de vraag hoe groot de invloed van meester Shon was op haar keuze voor muziek en andere beweging: 'Het is natuurlijk extreem motiverend om als kind de ruimte te krijgen om jezelf creatief te ontwikkelen. Shon ziet kinderen niet alleen als kinderen, maar ook als individuen met talenten. Tegen het einde van de middelbare school vertelde ik hem dat ik overwoog medicijnen te gaan studeren. Zijn reactie: "Nee! Wat zonde! Er is niemand die zo muziek kan maken als jij!" Dat heeft zeker meegespeeld in mijn beslissing om toch dit pad te kiezen.'

Aankondigingen najaar/winter

SOOP-lezingen

Nieuwe Kerkstraat 124

27 september

Aanvang 16.30 uur;

toegang gratis

Na afloop buurtborrel

René Mentink, voorzitter van de Vrienden van de Plantage, was een leven lang in dienst van het **Koninklijk Instituut voor de Tropen**; daar rolt een verhaal uit...

Literaire Middag

Zondag 11 november

15.00 uur

Jeugdtheater

Meis! een theateervoorstelling voor jeugd en volwassenen

van 6-90 jaar oud

Gespeeld door Boeschoten & Guthman.

Crea theaterzaal,

Nieuwe Achtergracht

*Woensdag 21 november
15.30 uur*

Raamkunst

Joke van der Wey

De vervuiling van de stad gaat veel mensen ter harte. En soms kun je er iets aan doen, aan zwerfvuil bijvoorbeeld. Zelf raap ik al jarenlang zakjes, flesjes, blikjes en in het Oosterpark vanwege het zielige gras zelfs peuken op. En dan blijkt: er zijn veel meer mensen die dat doen. Er schijnt zelfs een Zwerfinator te bestaan, iemand die er zo'n beetje zijn beroep van heeft gemaakt. Zover ga ik niet, en onze oud-hoofdredacteur Ester Wouthuysen ook niet, maar zij heeft het oprapen van zwerfvuil wel een extra dimensie gegeven, zelfs een heel kunstzinnige. We kunnen wel spreken van een heel nieuwe invulling van de term 'objet trouvé', want een van haar ramen aan de Plantage Middenlaan is omgewerkt tot een schitterend zwerfvuilkunstwerk. De wandelaar die daar even stilstaat, heeft zicht op een kleurrijk amalgaam van al dan niet ingedeukte blikjes en plastic flesjes. Zonder aanzien des merks verdringen zich Red Bull, AH appelsap, mangodrink, Heinekenbier, versgeperst sinaasappelsap, cola light en Sonnema in het venster. Ook organic lemon tea van het merk Honest. Dat valt me wel een beetje tegen van die hipsters, die flikkeren hun rommel dus ook op straat.

Op het trottoir liggen een flesje corona bier en een colablikje. Het begin van een volgende oogst? Want dit raamkunstwerk is het resultaat van maar een paar uurtjes 'juttten' in de Plantagebuurt. Ester raapt al jaren tijdens haar avondwandelingen blikjes op en brengt het hele zaakje één keer per half jaar naar de recycling. Voor de raamcollage heeft ze wel een paar honderd blikjes en

plastic flesjes gebruikt, die wel een nacht in een teiltje water hebben gelegen om het straatvuil eraf te spoelen. Kunst hoeft nu ook weer niet te stinken. Verder zijn alle voorwerpen gebruikt precies zoals ze zijn opgeraapt, platgereden, ingedeukt of nog helemaal intact. Krijgt ze wel eens commentaar? 'Soms maken mensen er een foto van en ze moeten er ook vaak om lachen. De meesten vinden het een reuzegrap. En dat is het natuurlijk ook.'

Oogst
van een
paar uur
"juttten"
in de
Plantagebuurt

Statiegeld?

Foto: Petra Calz

Plantagegedicht

HERMAN DE CONINCK

Toen ik ooit les gaf, poëzie aan jongens die daar helemaal niet om gevraagd hadden, was de eerste vraag: moeten we dat kennen voor het examen? Nee, voor het leven, zei ik. En de tweede vraag was: waartoe dient dat dan? Ik vond dat een erg domme vraag, en probeerde kwaadaardig te onthouden wie ze gesteld had. Poëzie dient namelijk nergens toe, en dat is op zich al een verdienste. Deze wereld wordt verpest door utilitarisme, als iets niet winstgevend is, deugt het niet. Dus leve het nutteloze. Waartoe dient een wandeling in het bos? Hoeveel is dat waard? Wat mag zo'n bos kosten? Hoeveel kost stilte? Ik zei dus: precies de nutteleloosheid van poëzie is een protest tegen al wat in deze wereld aan de orde is. Dit is een maatschappij van het hebben. Poëzie behoort tot het rijk van het zijn.

Uit: De gedichten, 2000.

Redactie Willem Campschreur, Erik Hardeman, Joke van der Wey. **Vormgeving** Marianne Boeije.

Uitgave Vereniging Vrienden van de Plantage, Nieuwe Prinsengracht 18-H, 1018 XJ Amsterdam, www.vriendenvandeplantage.nl, info@vriendenvandeplantage.nl, verschijnt 4x per jaar.

Bestuur René Mentink (voorzitter/ledenadministratie), Willem Campschreur (secretaris), Joop Hox (penningmeester), Liesbeth de Ruijter.

Nieuwe leden aanmelden via onze website. **Contributie** particulieren €16, huisgenoten €7, instellingen/bedrijven vanaf €35 p.j. Betalingen NL04 INGB 0004 4314 90 t.n.v. Vereniging Vrienden van de Plantage, Amsterdam.